

Aboa – Quo Vadis?

År 1951 utkom en film som fick 8 oscarsnomineringar och blev en sådan kassamagnet att filmen ensam sägs ha räddat det stora filmbolaget MGM från konkursens brant. Filmen är en klassisk kärlekshistoria, där den hemvändande krigshjälten Marcus Vinitius förälskar sig i den kristna slavkvinnan Lygia. Endast genom att utmana kejsaren och stå emot kejsarinnans förförelser kunde den äkta kärleken ta plats.....stråkarna hörs i bakgrunden. Filmen heter Quo Vadis – latin för "vart går du nu?"

Aboa – Quo Vadis?

Det finns många olika sätt att uppfatta Åbo Akademis nuläge. En färsk rapport som Koulutuksen Tutkimuslaitos (KTL) utgav sommaren 2023 ger en slags bild. I rapporten gjorde man ett s.k. stresstest för Finlands universitet med fokus på vilken förändring som skett mellan åren 2019 och 2022/2023 visavi några centrala nyckeltal i verksamheten. Givetvis är jag mest intresserad av hur ÅA klarar sig. Jag tar upp några exempel...

Stresstestet inkluderar 7 olika indikatorer som slutligen vägs samman till en helhetsbild. I en kategori är vi bäst i Finland, nämligen i antalet sökande. Vår ökning från 2019 till 2023 var häpnadsväckande 56%...och antalet inskrivna studerande har ökat med 10 %.

Vad gäller antalet examina ligger vi på 9:de plats, med en siffra på -6%, antalet publikationer visar -4% och publikationer per personal -8%. Rapporten visar att samtidigt har kostnaderna för verksamheten ökat med 7%. På kostnadssidan lyfter rapporten fram att det kostar 660€ att producera en studiepoäng vid ÅA. Den summan placerar oss på fjärde plats nationellt sett.

Sett till kostnader per anställd har ÅA de högsta kostnaderna bland samtliga universitet. Vasa, Jyväskylä och Östra-Finlands universitet klarar sig allra bäst i det här stresstestet. De uppvisar bäst anpassningförmåga visavi förändringar som skett sedan 2019. Sammantaget placerar Åbo Akademi sig på 11:e plats bland 13 universitet.

Aboa – Quo Vadis?

Jag skulle gärna hålla ett trevligt och underhållande tal, få er att skratta och ge uppmuntran inför det kommande läsåret. Det finns en, kanske flera anledningar till att jag väljer en annan väg idag.

Det jag säger idag kommer att presenteras närmare på fredag i ÅA:s egen Studio Campus kl 10.00. Då sitter jag tillsammans med Akademi direktör Heidi Backman och professor Elina Pirjatanniemi och diskuterar dessa frågor!

Alla organisationer har en grundläggande fråga som man ständigt behöver återkomma till: Vad är det vi gör och förväntas göra? Vad är vårt uppdrag? Vad är det vi förväntas åstadkomma?

Frågor som ofta hörs och diskuteras är "Vart är ÅA på väg? och Varför görs så många förändringar vid ÅA?"

Låt mig inleda med att besvara frågorna med att säga att alla frågor behöver sättas i en kontext. Att fråga efter en väg utan att ha en målsättning gör frågan omöjlig att besvara. Att fundera över olika alternativ är av avgörande betydelse för vilken riktning man väljer. Och inte minst: förståelsen av platsen man befinner sig på när man frågar efter väg är väldigt viktig, eftersom den förståelsen inverkar på om man alls har lust att flytta på sig. Låt mej vara väldigt tydlig.

Som rektor för ett universitet vill jag mer än gärna möjliggöra den bästa tänkbara forskningen, den attraktiva utbildningen, de bästa databaserna och de viktigaste apparaterna. Universitetens ledningsuppgift är att se till att vi har de bästa förutsättningarna.

Alla de här förutsättningar kostar dessvärre en hel del pengar, och en stor del av dilemmat är att majoriteten av dessa pengar inte kommer från att det vi gör är kvalitativt bra, utan från att vi producerar tillräckligt mycket av det som finansiären önskar.

Vi vill ha kvalitet, men vi belönas med kvantitet. Vårt uppdrag är att möjliggöra högsta möjliga kvalitet i utbildning och forskning för Finlands svensk- och tvåspråkiga kontext, men vi får inte pengar för att vi är svenskspråkiga eller för att vi är världens bästa universitet på Biskopsgatan eller i Academill.

Den nationella finansieringsmodellen universiteten haft sedan 2021 evalueras som bäst och en möjlig ny modell håller på att tas fram. Om 6 månader vet vi hur den ser ut och den ska tillämpas från 2025 framåt som ett mått på vår verksamhet. Och det måttet avgör vilka slags förutsättningar vi har möjlighet att erbjuda de förutsättningar verksamheten önskar och vill ha.

Den nationella, parlamentariskt förankrade stora satsningen på att utveckla Finlands forsknings-, utvecklings- och innovationskultur kommer att lanseras inom kort. Samförståndet är stort att Finland behöver satsa på forskning och utveckling. Stora pengar kommer att rullas ut, och min fråga blir: Är vi vid ÅA beredd att möta denna möjlighet och utmaning och bidra till den vision som utmålas?

Quo Vadis, vart är vi på väg?

För mig är det tydligt att besvara frågan om vart ÅA är på väg med att hänvisa till det dokument vars enda syfte är att just besvara den frågan. Vår verksamhetsplan.

Verksamhetsplanen, tillsammans med en ekonomiplan och en budget för det kommande året, godkänns varje år av ÅA:s styrelse. Verksamhetsplanen är de facto den grund som vi i ÅA-ledningen bygger våra planer på. Den tas fram i en omfattande processen som börjar under våren, och fortsätter mer intensivt under hösten, för att utmynna i ett beslut i december. I den processen för ÅA-ledningen dialoger med samtliga verksamhetsenheter för att få fram det viktigaste vi som organisation behöver satsa på det kommande året.

Varje verksamhetsenhet för interna samtal för att utmejsla satsningar för att utveckla sin verksamhet. Efter det här förs samtal med ÅA-ledningen som i sin tur går igenom ÅA:s målsättningar, prioriteringar och eventuellt önskingar. Steg för steg byggs verksamhetsplanen upp via en dialog mellan bottom-up och top-down perspektiven.

Ingen enskild verksamhetsenhet kan eller ska bära ansvar för ÅA som helhet. Verksamhetsenheterna ansvarar för sin verksamhet men varje verksamhetsenhet behöver förstå hur ÅA-helheten ser ut och vilka förutsättningar helheten vilar på.

När styrelsen varje år i december slår fast Verksamhetsplanen har vi ett dokument som säger: Här är vi, dit och dit behöver vi gå och vår målbild är den här, dvs hit vill vi komma.

Tillåt mig därför att direkt citera från introduktionen i verksamhetsplanen:

”Vår strategi för perioden 2021-2030 utvecklades innan pandemin. Ett flertal mål och handlingsplaner har påverkats av just pandemin och efterföljande samhälleliga och lokala utvecklingsmönster. Vissa handlingsplaner har försnabbats, såsom digitalisering av verksamheten, andra försenats eller förhindrats, såsom internationellt utbyte och knytandet av nya samarbetskontakter. De pågående världskriserna och utvecklingen av lagstiftning och reglering på det internationella planet har även påverkat och kommer att påverka oss. Ofta med överraskande snabb inverkan.

Vi står således ständigt inför val – ofta av strategisk natur – och vi måste därför utvärdera omvärldens effekt på vår strategi och eventuellt precisera och omprioritera våra val. Vårt deltagande i Digivision 2030 samt CHARM-EU-sammanhang kommer också att påverka oss starkt. Vi har dessutom redan en tid jobbat för att skapa en långsiktig, hållbar ekonomi och arbetet kommer att fortsätta bl.a. genom att fokusera på och satsa på utbildningarnas attraktion och genomströmning, på vår framtida position inom kontinuerligt lärande, på extern forskningsfinansiering, samt på en aktiv, tydlig och inkluderande samverkan med samhälle, näringsliv, donatorer, finansörer och alumner.”

Vi ska alltså:

- Revidera ÅA:s strategi – det kommer vi att göra det kommande läsåret. Kom gärna med och påverka i den processen. Ni kommer alla under det kommande läsåret få inbjudan att delta i arbetet. Två aspekter kommer att vara viktiga i det arbetet:
 - Att ”utvärdera omvärldens effekt”
 - Att ”evaluera strategin i ljuset av vårt ekonomiska läge”
- Utveckla en utbildningsstrategi och göra prioriteringar för att fokusera/utveckla vårt sätt att jobba med utbildning. Arbetet pågår och remisstiden för Utbildningsstrategin är på kommande.
- Vi har omformat GUN till Utbildningsstrategiska rådet och förnyat rådets uppdrag och mandat för att bättre än tidigare kunna hantera strategiska frågor. Vi måste lära oss tänka strategiskt på flera nivåer för att utvecklas och förnyas.
- Samma åtgärder har vi gjort på forskningssidan, en strategi är under arbete i regi av Forskningsstrategiska rådet.

Låt mig ännu citera mej själv: ” Vårt deltagande i Digivision 2030 samt CHARM-EU kommer också att påverka oss starkt”.

Så min fråga om Vart vi är på väg speglar jag mot följande:

- Har vi pratat tillräckligt om Digivision 2030 för att göra tydligt vilken stor förändring som är på gång när det gäller sättet att förverkliga och erbjuda utbildning i framtiden?

- Har vi lyckats förankra en diskurs om Digivision 2030 i vår egen organisation?
- Och samma sak med CHARM-EU, vår europeiska universitetsallians – har vi lyckats förmedla betydelsen och potentialen för vår utveckling tillräckligt klart, redigt och tydligt?
- Har vi lyckats förmedla behovet av att ha beredskap för Finlands kommande stora FOUI-satsning?
- Har vi pratat tillräckligt om den utveckling och betydelse som Kontinuerligt lärande är på väg att få i Finlands framtida utbildningssystem?
- Har vi lyckats övertyga med förändringar i vår organisation som handlar om behovet att tänka nytt kring vårt behov att utveckla vår samverkansverksamhet?

Quo Vadis, vart är vi på väg?

Dessa enkla påminnelser säger något väsentligt om vad som händer och vart vi är på väg. Vi har gjort en del förändringar i vår organisation. Vi gör förändringar eftersom vi är på väg att delvis ändra vårt sätt att arbeta och vilka prioriteringar vi behöver göra. Det här omfattar utbildning, forskning, kontinuerligt lärande och samverkan. Och vi gör det i linje med det som Verksamhetsplanens skrivningar syftar till.

I mitt inskriptionstal i fjol talade jag också om förändring, om skillnaden mellan förändring och utveckling, och fokuserat på orden satsa, avstå och reagera!

Vi behöver satsa där vi behöver bli bättre för att ha de förutsättningar som krävs. Vi måste våga avstå från sånt som inte bidrar till att vi blir bättre - må det vara fastigheter, invanda mönster, för givet tagna arbetssätt, budgettänk eller kostnadsineffektiva processer. Vi är också tvungna att reagera på förändringar, interna såväl som externa.”

Våga satsa på vissa funktioner för att vi ska bli bättre på vissa områden. Det gör vi, det har vi gjort och det kommer vi att göra. Vi vet vad vi måste bli bättre på.

Vi måste våga avstå från sådant som inte gör oss bättre. Världen förändras och en levande organisation förändras genom att ständigt analysera hur vi kan göra saker bättre, och det är varje ansvarspersons plikt att också göra den analysen. Och det tredje: reagera på förändringar.

Det finns gott om förändringar i vår omvärld, allt från globala kriser till regeringskriser, och de finns där oberoende vi vill eller inte. Vi kan t.ex. låtsas som om att varken Finlands eller EU:s roll skulle ha förändrats i den förskjutning i globala maktrelationer som pågår. Eller vi kan ta del av hur dessa förändringar påverkar behov av t.ex. ny forskning.

Jag tror vi gör klokt i att välja det senare alternativet, och
Mer än förr,
Bättre än förr
Och mångsidigare än förr
förutse åt vilket håll vindarna blåser för att kunna reagera i tid.

Vi vet att många nationella och EU knutna finansieringsinstrument kommer att fokusera på grön omställning och digitalisering, på teman som knyter an till självförsörjning och AI.

Quo Vadis?

Det samma gäller den verksamhet vi alla på olika sätt bidrar till, vår kärnverksamhet: utbildning, forskning och samverkan. Vi behöver

Mer än förr,

Bättre än förr

Och mångsidigare än förr

Förstå styrkor och svagheter i det vi gör, hur vi gör det vi gör och hur vi kan bli bättre, för att reagera i tid.

Ett viktigt tema för mig det här läsåret är att utveckla en uppföljnings- och kvalitetskultur i vår verksamhet, främst inom utbildningen och i förhållande till våra kvalitativa och kvantitativa målsättningar.

Ett annat viktigt tema för mig det här läsåret är att ännu mera skapa förutsättningar för våra forskare och lärare att konkurrera om både de nya medel vi kommer att se inom den nationella forskningsfinansieringen och inom internationell finansiering.

Våra medvetna satsningar under det gånga året på ett möjliggöra bättre internationella projektansökningar syns måhända i att vi nu lyckats riktigt bra i Horizon Europa-ansökningar: av 18 inskickade ansökningar har vi fått positiva besked på hela 6 projekt, och inom utbildningen har hittills i år fått 5 beviljade Erasmus+ projekt!

Ett tredje viktigt tema för mig det här läsåret är att ännu mer utveckla samarbetet med våra externa samarbetspartners, inom universitetsvärlden, inom politiken och förvaltningen och inom närings- och kulturlivet, med våra alumner och med de stiftelser som visar sin välvilja mot Åbo Akademi och vår verksamhet. Arbetet inom Samverkan visar också begynnande resultat: inom kort att skriva på avtal som ger ÅA 3 donationsprofessorer och 5 externt finansierade doktorandplatser.

Så, Quo Vadis?

Arbetet med nästa års Verksamhetsplan pågår som sagt längs hösten. Samtidigt som vi ser på åtgärder som görs oss till ett bättre ÅA måste vi förstå och inse att vårt nuvarande ekonomiska läge kommer att kräva mångsidiga åtgärder. Arbetet med att förtydliga ÅA:s Strategi kommer att pågå under detta läsåret. Strategins syfte är att både ge den målbild vi som universitet vill vara och peka ut riktningen för hur vi kommer till våra mål.

Som jag inledningsvis sa: vi kommer att fortsätta med detta tema i Studio Campus på fredag kl 10.00 – välkommen med online!

Välkommen till ett nytt läsåret, välkommen till att delta i arbetet med att ta fram den kommande riktningen vid Åbo Akademi!

